

תורת המעדנים

חקירות הלכתיות בעניני תשעה באב

קטן שנעשה גדול בתשעה באב שנדחה האם אינו חייב להתענות?

יש לחקור קטן שנעשה גדול בתשעה באב שנדחה ליום ראשון האם חייב להתענות או דילמא כיון שהתענית היא תשלומין של שבת ואז היה עדיין קטן אינו צריך להתענות

הנה בשו"ת אבני נזר אורח חיים סימן תכ"ז נשאל בצום של תשעה באב שחל בשבת ונדחה למחרתו האם קטן שהגדיל למחרתו חייב להתענות או לא

וכותב האבני נזר: דלכאורה נראה פשוט דמה שמתענין למחר היא תשלומין דצום שחל בשבת, וכיון דאי אפשר בשבת מתענין באחד בשבת, מידי דהוה אעולת ראייה לבית שמאי דמקריבין בחול המועד, וכן לבית הלל כשחל בשבת שמקריבין ראייה וחגיגה באחד בשבת, וכבר הקשו התוספות ריש חגיגה דהרי מי שלא חזי בראשון לא חזי בשני, ותיצרו דבשבת כיון דגברא חזי ואינו יכול רק מפני האיסור חשיב חזי בראשון, ואם כן נוכל לומר דכוותה בנידון דידן.

ומסיק האבני נזר: דכל זה שפיר באדם גדול שהיה ראוי גם בשבת לתענית, מה שאין כן בקטן שאז היה גברא לא חזי שפיר חשוב לא חזי בראשון ואין לו תשלומין.

וכן בשו"ת מהרש"ם חלק ג' סימן שס"ג נשאל בתשעה באב שחל בשבת ונדחה ליום אחד והיה אחד קטן והגדיל ביום אחד שנעשה אז בן י"ג שנה ויום א' אם חייב להתענות ביום א' או נימא כיון דהוא רק תשלומין לט"ב והוא היה אז פטור א"כ גם ביום א' פטור, ע"ש מה שהאריך.

ובשו"ת משנה שכיר סימן קמ"ז פסק שפטור כיון דתשלומין של שבת והיה פטור, עכשיו נמי פטור.

וכן הגרש"ז אוירבעך בהליכות שלמה פרק י"ג הערה 10 כתב דהדעת נוטה שפטור אבל לא הורה למעשה.

ובשו"ת התעוררות תשובה אור"ח סימן צ"ט וכן בשו"ת יד סופר סימן ז' פסק דחייב להתענות.

וכן בשו"ת להורות נתן אור"ח סימן ל"ז כתב לדינא דקטן שהגדיל ביום העשירי חייב להתענות דלא מצינו שהתירו בזה, וגם לא מצינו בהדיא שיאמרו שהוא בגדר תשלומין דשבת.

ובשו"ת שבט הלוי חלק ו' סימן ע"א, ח"ד סי' ע"ב אות ב' פסק דחייב להתענות, וכן פסק בשו"ת דברי מלכיאל ח"ה סי' ק"ל, ועיין בשו"ת צפנת פענח סי' מ"ד.

כשחל תשעה באב בשבת כמו השנה האם מותר ללמוד בשבת בצהריים?

הנה איתא ברמ"א אור"ח סוף סימן תקנ"ג בשם המהר"ל ונהגו שלא ללמוד בערב תשעה באב מחצות ואילך כי אם בדברים המותרים בתשעה באב, ולכן אם חל תשעה באב בשבת אין אומרים פרקי אבות.

ובלבוש כתב דאין חילוק בין אם חל תשעה באב בשבת בין אם חל ערב תשעה באב בשבת.

ובמג"א שם סק"ז **כתב** דכשחל תשעה באב בשבת הוא כל שכן שאסור ללמוד.

ובטורי זהב סק"ב **הקשה על זה:** דאם אין איסור באכילת בשר ויין, ואדרבה חובה עליו לאכול מפני כבוד השבת כמו שכתוב בטור סימן תקל"ב למה נחמיר עליו שלא ללמוד בפרט מי שיש לו שיעור שרגיל בכך, ועוד הקשה דהרי קורין קריאת התורה במנחה. **וסיים הטורי זהב:** ונראה דהלומד בשבת אחר חצות לא הפסיד שכרו.

ובבכור שור סוף תענית **יישב קושיית הט"ז:** דעונג לחוד ושמחה לחוד, ואכילת בשר דהוה עונג אסור למעט בשבת דכתב וקראת לשבת עונג, אבל לימוד תורה דשמחה הוא ולא נצטוינו בשבת על השמחה.

ובשו"ת דברי יציב אורח חיים סימן רמ"א **העיר על זה:** דלפי הירושלמי מגילה פ"א ה"ד דבשבת נמי איכא חיוב שמחה, א"כ הדרא קושית הט"ז לדוכתא, וכותב שמצא ביד אפרים סי' תרפ"ח על הט"ז סק"ח שהעיר כן וכתב שאפשר דהירושלמי לישנא בעלמא קאמר, אך

הנה דבר זה אם בשבת יש חיוב שמחה יש אריכות גדולה בזה, דהתוס' במ"ק כ"ג ע"ב כתבו דבשבת ליכא חיוב שמחה, וכן כתב בשיטה מקובצת כתובות ז' ע"א ד"ה וכתב הרמב"ם וכן כתב התשב"ץ בח"ג סימן רצ"ח, עיין דעת תורה אר"ח סימן רמ"ב שהאריך בזה, **אבל בספרי** פרשת בעלותך מובא בב"י

אר"ח סימן רפ"א **איתא ביום שמחתכם** אלו שבתות, **ובתורת חיים** סוף"ק דחולין הקשה לשיטות שליכא חיוב שמחה בשבת, א"כ איך אמרינן ישמחו במלכותך בשבת ע"ש מה שתיירץ.

והחתם סופר בשו"ת או"ח סי' קנ"ו, והובא גם בהגהותיו על השו"ע סי' תקנ"ד, כתב דהא דאסור בת"ת בערב ת"ב מחצות משום דכל מה שלומד מחצות ואילך עדיין מחשבתו עליו והרהורו גביה בלילה ונכנס לאבל כשהוא שמח, א"כ גם בשבת אחר חצות אסור.

ובמשנה ברורה סימן תקנ"ג סק"י כתב דיש לסמוך על הטורי זהב דאפילו כשחל בחול כמה אחרונים מקילין.

ובביאור הלכה שם הוסיף: נלענ"ד דאין לחוש לזה לפי שאין לנו טעם נכון לאסור הלימוד בשבת כלל, ומש"כ הרב מ"א להחמיר מטעם דיכול ללמוד דברים המותרים בט"ב, אומר אני שאין זה מספיק לפי שאין אדם לומד אלא מה שלבו חפץ ועיניו הרואות דכמה ת"ח מתרשלים בלימוד ומ"מ מי שמרגיש בעצמו שיוכל לדחוק וללמוד דברים המותרים ולא ימעט מפני זה בלימודו קדוש יאמר לו ואחר כונת הלב הן הדברים.

ובשו"ת דברי יציב אור"ח סימן רמ"א כתב דתלמוד תורה ברבים יש להקל דהוא כאבילות בפרהסיא.

ברכת מזל טוב
לאחד ממנהלי הכולל בכולל מבצר התורה צאנו בית שמש
העומד במסירות לימין כל אברך ואברך בהארת פנים

הרה"ג **מאיר טאובר** שליט"א
לרגל השמחה הגדולה השרייה במעונו
שמחת אירוקי הבת תחי' עב"ג

הבה"ח המופלג בתויר"ש כמר **מנחם נחום גנזל** נ"ו
מבחיירי ישיבת דברי יציב צאנו חיפה

בנו של ידידינו הרה"ג **אהרן** שליט"א ביתר עילית
יהא רעוא שבזכות מעשיו הכבירים להאיר את ביתם של לומדי התורה
יזכה לרוות נחת מכל יוצאי חלציו ויצליח בכל אשר יפנה
המברכים

ראשי הכוללים - אברכי הכולל

חולה שאכל בתשעה באב

האם מותר לו לעלות לתורה?

יש לחקור חולה שאכל בתשעה באב האם מותר לו לעלות לתורה או דימא אינו יכול לעלות לתורה

הנה בש"ת חתם סופר אורח חיים סימן קנ"ז כתב ביום תשעה באב שנת תקע"א החליתי והוצרכתי לשתות בע"ה והרהרתי בדעתי אם ישאלוני התלמידים המתפללים בבהמ"ד שבביתי האם יקראוני להעלות אותי לס"ת למנחה בקריאת ויחל מה אשיב להם.

ונראה לי פשוט דיכולתי לעלות לתורה לקרות ויחל כמו שאר כל אדם, דהנה דין זה דמי שאינו מתענה לא יעלה לתורה לא נמצא מפורש בשום מקום, ואדרבא מסבירא נותן העת שיכול כל אדם לעלות ולקרות ולברך על חיוב הצבור, **ואפילו לשיטות הפוסקים שמי שאינו מתענה תענית ב' וה' אינו עולה לויחל משום דאין אצלו יום תענית ומאי שיכות דקריאת ויחל לדידה**, וכל שאינו מחוייב בדבר התענית אינו מוציא רבים ידי חובתן, **משא"כ בתשעה באב אית ביה תרתי למעליותא.**

הראשון { וכי החולה אינו מחוייב בדבר התענית ואינו מתענה בו, והלא לא הותר לו אלא כדי צרכו וחיותו ואם די לו בשתייה לא יאכל, ואם די לו באכילה פעם אחת לא יאכל ב' פעמים, ולא יותר ממה שצריך, וגם שאר עינוים אם אינו צריך לנעול ולרחוץ ולסוך אסור לו לעשות א' מאלה, נמצא שהוא מן המתענים ומהמחוייבים בדבר.

השני { אפילו הותר בכל הנ"ל, מ"מ ט' באב יום הוא שנתחייב בקריאת התורה שחרית ומנחה אפילו מי שאינו מתענה בו לא יצא מכלל חיוב, ויומא קא גרים, הגע עצמך מי שמתענה תענית חלום בשבת וי"ט וכי לא יקרא בתורה או לא ינהוג בכל דיני שבת וי"ט כי יומא גרים ולא תליא בשמחת אכילה ושתייה, והכי נמי ט"ב יום מועד דפורענות הוא ואפילו אינו מתענה בו מ"מ מחוייב בקריאת היום.

ומסיק: לפי טעם זה האחרון, לא מבעיא שיכול לעלות לתורה לקרות במנין עשרה המתענים, אלא אפילו צבור שאינם מתענים כלל כגון שכולם קצירי ומריעי או בעלי ברית בט"ב שנדחה מ"מ קורין ויחל במנחה דיום הוא שנתחייב בקריאה, מ"מ להלכה אני אומר ולמעשה צריך מיתון קצת, אבל זה נ"ל ברור להלכה ולמעשה שהחולה שאכל בתשעה באב יכול לעלות לתורה אפילו במנחה, בלי שום פקפוק לפע"ד, כתבתי זאת והצעתי לפני מופלגי תורה ובעלי הוראה והסכימו עמי לדינא.

האם יש איסור להניח תינוק בתוך חיקו בתשעה באב?

הנה בתשובות והנהגות כר"ב סימן רנ"א כתב דאסור להניח תינוק בתוך חיקו בתשעה באב, ע"פ מה דאיתא בגמ' מ"ק כ"ז אבל לא יניח תינוק בתוך חיקו מפני שמביאו לידי שחוק ויתגנה על הבריות, וכיון שכל איסורי אבלות ישנם בתשעה באב, פשיטא שאסור, ובפרט איסור זה שמביא לידי שחוק בודאי אסור, ואין לשחק עם תינוק בתשעה באב.

וכותב ומיהו מעולם לא הבנתי דברי הגמרא, שמפרש שאסור שחוק מפני שיתגנה על הבריות, והלוא האיסור בעצם השחוק לאבל, ואפילו בכל שמחה אסור, ואם כן מהו הא דאמר לטעם האיסור שהוא מפני שיתגנה על הבריות, והלוא פשיטא שאפילו אין בריות שמה גם כן אסור, אבל נראה לפרש הדברים כפשוטם, שלהניח ילד בתוך חיקו, ואף אם משחק עמו, מצד עצמו לא נראה פגיעה באבילות, רק משוחח עמו בזה בדרכס, אבל הבריות מסתכלים על אבל שמתעסק באבולותו בזה השחוק כנגאי, ולכן אסור הדבר באבל, ואף אם היום לא מתאבלים כראוי, ולא נראה לאחרים בזה פגיעה באבילות, מ"מ כבר אסרוהו חז"ל מטעם זה, וממילא זהו מאיסורי אבילות ונאסר גם בת"ב וצריך לזהר בכך, והפוסקים בת"ב סתמו שאסור כאבל, ונכלל בתוכו איסור זה וזה ברור.

האם בזמן שבית שני היה קיים

היו צמים בתשעה באב?

איתא במשנה ראש השנה י"ח ע"א על ששה חדשים שולחים שלוחים להודיע מתי ראש חודש מפני שיש נפק"מ בזה, ואחד מהם הוא חודש אב וטעם הדבר מפני התענית.

וכתב בפירוש המשניות להרמב"ם ראש השנה פרק א' דכשבית שני היה קיים נמי היו מתענין בתשעה באב.

ובש"ת תשב"ץ חלק ב' סימן רע"א תמה על זה וז"ל ובפירוש המשניות להרמב"ם ז"ל ראיתי דברי תימא שהוא מפרש שם שבימי המקדש היו מתענין באב, ומתניתי דעל ששה חדשים שלוחים יוצאים דתנן על אב מפני התענית, מפרש לה אף בזמן שביהמ"ק קיים, ואי אפשר לפרש כן, שהרי סיפא דמתניתין קתני ובזמן שביהמ"ק קיים יוצאין אף על אייר, מפני תקנת המועדות.

וכן קשה דבגמ' מוכח דבזמן דאיכא שלום דהיינו בזמן שביהמ"ק קיים הוה כלהו ששון, והיכא דליכא שלום ולא שמד דתליא מילתא ברצון הוא דאב מתענין בו משום דהוכפלו בו צרות, ואם בזמן שביהמ"ק קיים היו מתענין באב, א"כ קרא דכתב דהוי ששון מתי יהיה זה, ונראה שמה שכתב הרב ז"ל בזה הוא טעות סופר והמעייין בסוגיית הגמרא יבין זה כי מפורש הוא שם.

אבל בשפת אמת ראש השנה י"ח ע"א מיישב הקושיא וז"ל: ונראה דמפרש דהא דאמרינן בזמן שיש שלום יהיו לששון ולשמחה היינו כשהמלכות ביד ישראל כדפירש"י, אבל כשהיו כפופין תחת יד אומות דהיינו בימי מלכות פרס ובימי יון ק"פ שנה כדאיתא בע"ז ט' אפילו בזמן המקדש הוא בכלל רצו מתענין, ובזה א"ש לשון אף על אייר דמשמע דגם על כל אלו דלעיל היו יוצאין, ועיין בש"ת דברי יציב חלק אורח חיים סימן רל"ד.

והנה בטורי אבן ראש השנה י"ח עמוד א' שם על המשנה כתב וז"ל על אב מפני התענית פירוש כדי שידעו באיזה יום יתענו ובזמן הזה איירי, אבל אין לפרש מפני התענית מילתא פסיקתא קאמר בזה"ל כדי שיתענו, ובזמן הבית כדי שלא יתענו מפני שהוא לששון ולשמחה ואסור בתענית, דא"כ ליפקו נמי בזמן הבית אתמוז ואטבת דימי צום שלהם בזמן הבית היה נמי לששון ולשמחה, חזינן מדבריו שבזמן בית שני לא היו צמים בתשעה באב.

ובהגהות אמרי ברוך ראש השנה י"ח ע"מ א' הקשה עליו: דאשתמיטיה פירוש המשניות לרמב"ם שמדבריו מבואר דהמשנה איירי בזמן בית שני שהיו מתענים גם אז תשעה באב.

אבל במגן אברהם סימן תקנ"ב ס"ק י"א כתב שבזמן בית שני היה יו"ט תשעה באב והיה מרביץ בסעודה, ובזה נותן טעם למה שכתב הרמ"א שם דבסעודה הראשונה בערב תשעה באב נוהגין להרבות קצת בסעודה ראשונה, וטעם הדבר זכר ליו"ט שהיה בזמן בית שני בתשעה באב.

האם השנה שהצום נדחה למוצאי שבת

האם מותר לעשות הבדלה באמצע השבת?

יש לחקור האם השנה שאי אפשר לעשות הבדלה במוצאי שבת האם מותר לעשות הבדלה באמצע השבת כיון דקימ"ל ברכות כ"ז ע"ב מתפלל אדם של מוצ"ש בשבת ואומר הבדלה על הכוס.

הנה הרא"ש פ"ד התענית ס"מ כתב וז"ל כתב בה"ג והשתא דקימ"ל ברכות כ"ז ע"ב מתפלל אדם של מוצאי שבת בשבת ואומר הבדלה על הכוס, היכא דמיקלע תשעה באב בחד בשבת דמיתבעי לאיפסוקי ממאכל ומשנה מבעוד יום מהו לאבדול, כיון דאמר מר בשאר שבתות מתפלל אדם של מוצ"ש בשבת ואומר הבדלה על הכוס הכ"נ אומרים הבדלה מבעוד יום או דלמא כיון דאילו מבדיל קבלוה לט' באב עליה כדרב עירובין מ' דאמר בדילנא, ואחייב ליה בעינוי דשוויה חול דהא אמר המבדיל בין קודש לחול ואתסר ליה בשתיה וכו' הלכך לא מבדיל עד דנפיק חד בשבתא ומבדיל כדשרי בתעניתא מיקמי דליטעום וכן שליח דציבורא מבדיל בבי כנישתא אבל אנורא לא לבריך אלו דברי בעל ההלכות, ואלו דברי הרמב"ן ז"ל שדחה דברי רבינו הבה"ג דכיון דא"א להבדיל במוצ"ש א"כ שייך בטלה ליה לגמרי דין הבדלה ואינו מבדיל כלל ביום שני ואיכא מ"ד דמבדילין ונותנין לתינוק לשתות וגם הא דחה לה, ומיהו הרא"ש ז"ל כתב דנהגו העם כדברי רבינו הבה"ג, וכן נפסק בש"ע סימן תקנ"ג.

ובמאירי תענית ל' עמוד ב' כתב שמגאוני הראשונים כתבו הואיל ופסקו ברכות כ"ז מתפלל אדם של מוצאי שבת בשבת ומבדיל על הכוס, אף זה מבדיל בברכת המזון של סעודתו אלא שאינו מברך על האור ועל הבשמים ולא על הגפן שהרי אין שם יין בסעודה המפסיק בה, ואף הם חזרו לומר שמאחר שבבדלתו שוייה חול נתחייב באבלות ואבלות בשבת לא אמרו והכריעו מתוך כך שלא להבדיל בשבת, ואף אני מרחיקה שמאחר שאין יכול לברכה על הכוס מה בינה לשל תפלה ואין תקנת הבדלה על הכוס אלא בין.

וכן כתב המגן אברהם אור"ח סימן תקנ"ו על הא דמבואר בשו"ע דבליל תשעה באב שחל באחד בשבת שמבדיל על הכוס במוצאי תשעה באב, כתב דהטעם שאין מבדילים מבעוד יום, דכיון דאיבדל קבליה לתשעה באב עליה ואסור לשתות מהכוס. **ובשו"ת שבות יעקב** ח"א סי' ח' כתב במי שמת לו מת בשבת, דלא יתפלל מעריב מבעוד יום ויבדיל בתפלה, דכיון שרוצה להתפלל ערבית של חול ולהבדיל וחול הוא אצלו, א"כ כבר חלה עליו האנינות ואונן פטור להתפלל, והוי כארכבי אתרי רכשי, דמתחלה אתה מחייבו בתפלה משום שהוא שבת ולא חל עליו אנינות, וא"כ איך תחייבו בתפלת חול, דאם הוא חול אין רשאי להתפלל משום אנינות והרי זו חמר גמל עכ"ד.

ובספר גליוני הש"ס להג"ר יוסף ענגל ז"ל ברכות כ"ז ב' הקשה עליו: דהא דמתפלל אדם של מוצאי שבת בשבת, אין הכונה שנעשה הזמן חול, דאי אפשר לעשות משבת חול, רק הכונה דיכול להתפלל תפלת חול זו גם בשבת, ויכול לומר אז גם המבדיל בין קודש לחול, ואין הכונה שמבדיל אז בשעת הבדלתו בתפלתו ונעשה אז חול, רק הכונה שמבדיל בין קודש לחול בזמנו, אבל אין אותו זמן נעשה אצלו חול והוי עדיין שבת לכל דבר, ולא חלה עליו אנינות אף שהתפלל והזכיר הבדלה, וליכא ארכבי אתרי רכשי.

האם אדם בריא יכול לעשות הבדלה בתשעה באב

לחולה שצריך לאכול האם נקרא בר חיובא?

קימ"ל אור"ח סימן תקנ"ו ס"א בליל תשעה באב כשחל תשעה באב באחד בשבת מבדיל על הכוס במוצאי תשעה באב.

יש לחקור חולה שצריך לאכול בתשעה באב האם אדם בריא יכול לעשות לו הבדלה האם נקרא בר חיובא או דילמא אינו יכול לעשות הבדלה דנקרא אינו בר חיובא

הנה בשו"ת שבט הלוי חלק ח' סימן קכ"ט נשאל בתשעה באב שחל בשבת אם ביום א' שמתענים בו והחולה שאוכל מבדיל לעצמו אם יכול הבריא להבדיל ולהוציא את החולה אם נקרא בר חיובא באותו יום.

ומסיק: למעשה פשיטא דנקרא בר חיובא, ומביא ראיה ממה שכתב בשערי תשובה סימן תקנ"ו דחולה יכול להוציא בהבדלה אדם בריא הרי דנקרא הבריא בגדר בן חיובא היום לצאת, וה"ה להיפך אם הבריא מברך נקרא בר חיובא ויכול להוציא את החולה.

וכותב השבט הלוי: דדבר זה תלוי במחלוקת הרא"ש והרמב"ן פ"ד התענית סימן מ' דהרמב"ן דעתו דלא מבדילים כלל במוצאי תענית וכותב תוך דבריו דאפילו למ"ד מבדיל והולך כל השבת כולה הנ"מ היכא דמוצ"ש חזי לאבדול, אבל היכא דמוצ"ש לא חזי לאבדולי לא מבדיל בלא זימניה, משום כל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת, הרי דרמב"ן מחשיב כל יום א' זה אינו ראוי לאבדולי וממילא איפסק חיובא ולא שייך השלמה, משא"כ הרא"ש הא כתב סו"ד אבל הכא גופיה מחייב והזמן גורם שאינו יכול להבדיל וכו', והיינו שאינו יכול להבדיל מחמת איסור תענית אבל בעצם נקרא מחויב, ולא שייך כלל פטור שאינו ראוי לבילה שכתב הרמב"ן וכיון שאנחנו קימ"ל כהרא"ש א"כ הדר דינא כנ"ל ד"צא, ועיין בשו"ת דברי יציב אור"ח סימן רמ"ב מה שזן בזה.

מי שקיבל שבת מוקדם בשבת שחל בו תשעה באב או שבת חזון האם מותר לאכול בשר ולשתות יין?

הנה בשו"ת משנה הלכות חלק י"א סימן תמ"א נשאל בשבת חזון המתפללים מעריב קבלת שבת מוקדם אי יכולים לאכול בשר אפילו שעדיין לאו לילה ממש הוא.

ומסיק: דפשוט דכיון שקבלו עליהם שבת והוא כבר מפלג המנחה ולמעלה שעכ"פ חל הקבלה יכולין לאכול, לא מביאי למ"ד תוספת שבת דאורייתא אלא אפילו למ"ד דהוא דרבנן מ"מ אתי קדושת שבת דרבנן ומפקיע אבילות ישנה דרבנן ופשוט, וכותב וכמדומה לי שכן ראיתי להדיא באליה רבה סימן תקנ"א.

אלא דגדולה מזה אני אומר אפילו אם חל תשעה באב בשבת ונדחה ליום א' ג"כ אם קבל עליו שבת מותר לו לאכול סעודת שבת ומקדש על היין כבכל שבת ועיין ש"ע שם סימן תקנ"ב וגם זה לפענ"ד פשוט ואדרבה אם יעכב עצמו שלא לאכול בשביל זה נראה כאבילות בפרהסיא, הגם שאינו חייב לאכול בשר ויין בשבת ויש לו זמן מאוחר ועיין באחרונים שם כן לענין שבת כיון שמעכב עצמו בשביל שהוא תשעה באב עבירה הוא בידו וכל המענג את השבת זוכה לנחלה בלי מצרים.

האם מותר לומר מזל טוב או בוקר טוב בתשעה באב?

קימ"ל בש"ע סימן תקנ"ד ס"ב דבתשעה באב אסור שאילת שלום דאסור

יש לחקור האם לומר מזל טוב או בוקר טוב היא בכלל שאילת שלום ואסור או דילמא מותר דלא היא בכלל איסור שאילת שלום

הנה בהליכות שלמה הלכות תשעה באב פרק ט"ו ס"ק ח' בהערות איתא דמברכים ברכת מזל טוב בתשעה באב לבעלי שמחות, וכן נהג הגאון רבי שלמה זלמן אוירבעך זצ"ל בתשעה באב לאחל ברכת מזל טוב, וכן לאבל בתוך השבעה.

וכן בשו"ת להורות נתן חלק ב' סימן ל"ז נשאל האם מותר לומר מזל טוב בתשעה באב האם ליכא בזה משום שאילת שלום דאסור כמו שמבואר בש"ע סימן תקנ"ד ס"ב ובס' גשר החיים פרק כ"א ס"ז אות ז' כתב דבאבל ר"ל מותר לברך מזל טוב.

וענה לו הלהורות נתן: דיש להביא סמוכין לזה ממה שכתב הגאון מבוטשאטש ז"ל בעזר מקודש אה"ע"ז סימן כ"א ס"ו דא"ע"ג דאין שואלין בשלום אשה כלל, מ"מ מותר לומר לה לאחר ברית מילה מזל טוב, שזוהי בכלל בקשת תפלה שיהיה לה למז"ט, וכן אומרים בשעת נשואין מז"ט לנשים עיין שם, הרי דאין זה בכלל שאילת שלום.

ומקשה ממה שכתב הפרי מגדים סימן תקנ"ד א"א סק"א, מובא במשנה ברורה דבתשעה באב אסור לומר צפרא דמרי טב עיין שם, ואף על גב דיש לומר דזהו ג"כ רק תפלה שיהא לו צפרא טבא ומ"מ אסור.

ומתריך: דכיון דנהוג עלמא לומר צפרא טבא לכל אחד ואף בלי סיבה מיוחדת, א"כ הו"ל ודאי רק שאילת שלום בעלמא, אבל מה שאומרים מזל טוב שאין זה אלא כשיש סיבה מיוחדת כגון שנולד לו בן או נשא אשה וכדומה, דאז ראוי להתפלל עליו שיהא למזל טוב, א"כ אין זה שאילת שלום בעלמא אלא תפלה ושרי, ומכל שכן כשאומר בהדיא שיהא למזל טוב, ועי' לקט יושר אור"ח ע"מ ק"י דלומר גוטא נאכט אינו שאילת שלום, ומ"מ התה"ד לא אמר.

וכן בהנהגות ופסקים הגר"ח זוננפלד הלכות לויית המת ואבילות ס"ק י"ג כתב מותר לאחל "מזל טוב" לאבל אף בתוך השבעה, דאין זה בכלל שאילת שלום.

ובשו"ת הר צבי יורה דעה סימן ר"צ נשאל באנגליה יש מנהג שמאחלים לאבלים חיים ארוכים ונותנים להם יד. האם זה נחשב כשאילת שלום. **ומסיק:** דזה שמאחלים לאבלים חיים ארוכים ונותנים להם יד אין זה נכלל באיסור של שאילת שלום וזה רק ברכה מהמנחם לאבל.

חולה הלוקח אקמול עם מים בתשעה באב האם צריך לברך על המים דנהנה מהמים?

איתא בהליכות שלמה תשעה באב פרק ששה עשר ס"ק ג' חולה הזקוק לבלוע גלולה לרפואה ואינו יכול לבלוע ללא לגימת מים, מותר לו לשתות מעט מים כפי צורך הבליעה, ואין צריך להניח בו דבר מר כמו ביום כיפור.

הנה בשו"ת שבת הלוי חלק י' סימן פ"ג נשאל מי שצריך לשתות מים בתשעה באב כדי לקחת כדור, האם מברך עליו "שהכל", דסוף סוף בודאי גם נהנה ממנו או לא.

ומסיק בשבת הלוי: היות כי השותה רק לשתות לבלוע הכדור אינו מברך, כל זמן שאין הוא רוצה להינות אין צריך לברך.

מדוע כשחל תשעה באב בשבת דוחים התענית ליום א' משום עונג שבת הרי שתיים דברי קבלה?

קימ"ל אורח חיים הלכות תשעה באב ושאר תעניות סימן תק"נ סעיף ג' כל ד' צומות הללו אם חלו להיות בשבת, נדחין לאחור השבת.

יש להקשות: מדוע צום תשעה באב אינו דוחה שבת הרי חיוב הצום זה מדברי קבלה, וחיוב עונג שבת היא מדברי קבלה, ומדוע החיוב של עונג שבת יותר חמור ודוחה את החיוב של תענית דהויא נמי מדברי קבלה, וכן קשה על כל הארבע תעניות, כך מקשה המנחת חינוך מצוה ש"א ס"ק ב'.

ומתריך: דנראה דד' צומות הללו מדברי קבלה אין נקבע להם יום מיוחד י' טבת או תשעה באב וכדומה רק הדברי קבלה הוא על אלו החדשים, דבטבת ותמוז ואב ותשרי מחויבים להתענות בהם יום אחד, אבל לא נתייחד יום מיוחד רק איזה יום שרוצה יוכל להתענות רק באלו החדשים.

וראיה לדבר: דבפסוק אינו מבואר איזה יום כלל רק צום הרביעי וצום החמישי וצום העשירי דהיינו החדשים, אבל לא באיזה יום.

ועוד ראיה: מהא דאיתא בגמ' תענית כ"ט עמוד א' דאמר רבי יוחנן אלמלי הייתי באותו הדור, לא קבעתיו אלא בעשירי, מפני שרובו של היכל בו נשרף, ורבנן אתחלתא דפורענותא עדיפא, והיאך אלו היה שם היה קובע בעשירי וכי בדידה הדבר תלוי הלא הוא מדברי קבלה כך הו' רצונו יתברך וגז"כ הוא אלא ודאי הוא הדבר אשר דברתי בעזה"י דהקבלה לא קבעה יום מיוחד כלל רק החדשים ובאיזה יום בחודש שרוצים מתענים וכן בימי ששון ושמחה באיזה יום שרוצין בחדשים הללו עושין ששון ושמחה, ועל כן אמר ר' יוחנן אלו היה שם היה קובע בעשירי דזה הברירה באיזה יום היה מדברי חז"ל.

נראה לתריך: ע"פ דעת החרדים פרק י"ד אות ג' שסבירא ליה שחיוב ג' סעודות הויא דאורייתא, וכותב דכן משמע מרש"י שבת קי"ז ע"ב וכן כתב הלבוש אור"ח סימן רצ"א לפי הנ"ל אתי שפיר מדוע דוחים תשעה באב וארבע תעניות משום דסעודת שבת הויא דאורייתא.

אבל המהרי"ל סימן צ"ד מובא באליה רבה אור"ח סימן רצ"א כתב דחיוב ג' סעודות הויא דרבנן, ובדעת תורה למהרש"ם סימן רצ"א ס"ו ציין לספר הישר לר"ת דשלש סעודות בשבת מדרבנן.

האם מותר ללמוד איכה בשבת אע"פ שזה יכול לגרום לו צער?

הנה איתא בגמ' ירושלמי בפרק כל כתבי הקודש שבת פט"ז ה"א וכן במדרש איכה ד' כ"ד רבי ור' ישמעאל בר יוסי היו יושבים ועוסקים במגילת קינות ערב תשעה באב שחל להיות בשבת עם חשיכה מן המנחה ולמעלה, ובכל מקומות אלו נראה שזה היה בשבת שחל בו ערב תשעה באב.

ובחתם סופר אור"ח סימן ל"ג כתב שזה היה בתשעה באב החל בשבת.

ובמגן אברהם סימן תקנ"ג סק"ז מביא ראייה מהכא דאין ללמוד בשבת ט' באב אלא דברים המותרים ללמוד בתשעה באב.

ובשו"ת חתם סופר אורח חיים סימן ל"ג דחה ראייה זו: ואין ראייה משם דודאי מותר ללמוד איכה בכל שבת וי"ט.